

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата педагогічних наук,
доцента Бессарабової Олени Вікторівни
на дисертаційну роботу Гінзбурга Ігоря Володимировича
на тему **«Удосконалення фізичної та функціональної
підготовленості курсантів закладів вищої освіти МВС України засобами
джиу-джитсу»**,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт

Постійні трансформації у соціально-економічній та технологічній сферах потребують ефективної кримінально-поліцейської діяльності та безперервного розвитку кримінально-правової доктрини. Сучасні форми злочинності, зокрема кіберзлочинність, тероризм і транснаціональна злочинність, потребують значних інтелектуальних і методичних зусиль для їх ефективного запобігання. Тому, науковий підхід до навчання та професійної підготовки поліцейських є невід'ємною умовою для підвищення їхньої аналітичної, стратегічної та технічної підготовки до боротьби з сучасною злочинністю і забезпечення високого рівня правопорядку та безпеки в суспільстві.

Актуальність теми дисертації визначається необхідністю розробки та обґрунтування спеціальної програми підготовки курсантів закладів вищої освіти МВС України з акцентом на їх фізичну та функціональну підготовленість, з використанням ефективних сучасних методів тренування. Сучасні вітчизняні та закордонні наукові дослідження демонструють, що комплексна підготовка поліцейських, яка поєднує теоретичні знання і практичні навички, має вирішальне значення для їхньої ефективності в боротьбі з сучасною злочинністю. Поліцейські повинні бути готовими до роботи в умовах постійних змін та невизначеності, що вимагає від них високого рівня професійної підготовки та саморозвитку. Запровадження спеціальних програм фізичної та спеціально-тактичної підготовки курсантів, допоможе забезпечити їм необхідні компетенції для ефективної боротьби зі

злочинністю. Застосування елементів джиу-джитсу у тактико-спеціальній підготовці курсантів під час навчання на правоохоронній діяльності (поліцейський) сприятиме формуванню необхідних для реагування на реальні загрози та виклики навичок.

Дисертаційна робота виконана у відповідності до тем: «Теоретико-методичні засади вдосконалення навчально-тренувального процесу у різних видах спорту» (державний реєстраційний номер: 0122U001108) плану науково-дослідної роботи Запорізького національного університету на 2022–2026 рр.

Метою дисертаційного дослідження було науково обґрунтувати авторську програму вдосконалення фізичної та функціональної підготовленості курсантів закладів вищої освіти МВС України засобами джиу-джитсу.

Об'єкт та предмет дослідження відповідають меті та поставленим завданням. Об'єкт дослідження – підготовка курсантів закладів вищої освіти МВС України. Предмет дослідження – структура і зміст фізичної та функціональної підготовки курсантів закладів вищої освіти МВС України.

Наукова новизна теоретичних та експериментальних результатів отриманих дисертантом не викликає сумнівів:

- уперше обґрунтовано експериментальну програму вдосконалення фізичної та функціональної підготовленості курсантів закладів військової освіти із застосуванням засобів джиу-джитсу, яка враховує їх індивідуальні можливості та вимоги майбутньої професійної діяльності;

- уперше створено компоненти фізичного навантаження з урахуванням функціональних показників курсантів в межах адаптаційного, тренувального та підтримувального етапів підготовки;

- уперше розроблено програму оптимізації психоемоційного стану курсантів закладів військової освіти МВС України;

- доповнено та розширено дані щодо побудови навчально-тренувального процесу курсантів закладів військової освіти МВС України;

- набули подальшого розвитку наукові положення про особливості організації занять фізичною підготовкою курсантів закладів військової освіти МВС України;

- набула подальшого розвитку інформація щодо сучасних уявлень про засоби підвищення фізичної та функціональної підготовленості курсантів.

Практичне значення роботи полягає у розробці та експериментальній апробації програми вдосконалення фізичної та функціональної підготовленості курсантів закладів військової освіти Міністерства внутрішніх справ України з використанням засобів джиу-джитсу. Результати дослідження впроваджено в наукову діяльність Дніпровського державного університету внутрішніх справ, у практику освітнього процесу кафедри фізичної культури і спорту Запорізького національного університету, про що свідчать відповідні акти впровадження.

Оцінка змісту дисертації та її основних положень. Дисертаційна робота має логічну структуру, що відповідає вимогам, та складається з анотації (українською та англійською мовами), списку публікацій дисертанта за темою дослідження, вступу, п'яти розділів, висновків, посилань та додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність дисертаційного дослідження, зв'язок роботи з науковими темами, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, представлено методологію дослідження, наукову новизну і практичну значимість роботи, відображений особистий внесок автора, наведені дані про апробацію роботи та впровадження отриманих результатів у практику, подана інформація про публікації, структуру та зміст роботи.

У першому розділі **«Теоретичні аспекти фізичної та функціональної підготовки курсантів»** висвітлені актуальні питання щодо професійної підготовки працівників Національної поліції України. Визначені її ключові аспекти, що полягають у загальній профільній, тактичний,

вогневій, фізичній, функціональній підготовках. Здійснено аналіз наукової, навчально-методичної літератури й інформації в мережі Інтернет у напрямку правозабезпечення. Розглянуто стратегію сучасної військової освіти.

Здобувачем схарактеризовані фізична та функціональна підготовки курсантів закладів військової освіти в контексті нормативно-правового середовища з урахуванням специфічних вимог професійної служби та їхньої потреби. Проаналізовано основні наукові результати та досвід роботи фахівців в цій галузі. Підкреслена значущість застосування різноманітних засобів, методів, підходів для поліпшення загальної та спеціальної фізичної підготовки курсантів закладів вищої освіти МВС України. Вказано на важливості функціональної готовності як елементу оцінювання фізичної підготовленості курсантів. Структурними компонентами виступала інформація стосовно значення джиу-джитсу не лише як вагомого інструменту для розвитку/вдосконаленню фізичних якостей, техніко-тактичних і психологічних навичок курсантів, але і для їх підготовки до сучасних викликів у сфері правопорядку. Узагальнено певний досвід та методичні складові підготовки засобами джиу-джитсу. З'ясовані вимоги до підготовки курсантів, ступінь обґрунтованості складових системи цього процесу, розкриті наукові та методичні підходи до організації занять закладів вищої освіти МВС України.

У другому розділі «Методи та організація дослідження» для вирішення поставленої мети і завдань дослідження, здобувачем розкрито особливості застосування комплексу взаємопов'язаних методів: методи теоретичного рівня дослідження; методи емпіричного рівня дослідження: педагогічне спостереження, педагогічний експеримент; педагогічне тестування; методи математичної статистики; описана організація досліджень та надана характеристика контингенту випробуваних.

У педагогічному експерименті брали участь 125 курсантів Дніпровського державного університету внутрішніх справ, які методом випадкової вибірки були розподілені на 2 групи – експериментальну (65 осіб)

та контрольну (60 осіб). До експериментальної групи ввійшли курсанти, які займалися за авторською програмою вдосконалення фізичної та функціональної підготовленості засобами джиу-джитсу, а до контрольної – курсанти, навчально-тренувальний процес яких будувався з урахуванням загальних рекомендації програми ОПП 262 «Правоохоронна діяльність (поліцейські)».

У третьому розділі «Фізична та функціональна підготовленість курсантів закладів військової освіти» на констатувальному етапі педагогічного дослідження, здобувачем здійснено вивчення передумов розробки програми вдосконалення фізичної та функціональної підготовленості курсантів закладів військової освіти МВС України, визначення особливостей їх загальної та спеціальної фізичної підготовленості, а також аеробної та анаеробної фізичної працездатності, функціонального стану серцево-судинної, вегетативної та дихальної систем тощо.

Результати аналізу вихідних даних вказали на суттєвий дефіцит за рівнем фізичної підготовленості курсантів. Отримані показники спірографії засвідчили обструктивні порушення системи зовнішнього дихання. Крім того, збільшено показник хвилинного об'єму дихання в стані спокою, що здійснюється за рахунок компенсаторного збільшення частоти дихання, а не дихального об'єму, та не є раціональним типом реакції дихальної системи. Також підтверджені дані щодо зниженого потенціалу мобілізації функціональних резервів дихальної системи під час фізичного навантаження, що наголосило на незадовільні функціональні можливості системи зовнішнього дихання курсантів.

За отриманими даними вихідного тестування показників функціонального стану серцево-судинної системи виявили тахікардію, яка могла бути викликана низьким резервно-адаптивним потенціалом, що вказало на відсутність достатнього резервно-адаптивного потенціалу серцевого м'яза в курсантів. Встановлено гіпокінетичний тип регуляції

кровообігу у 56 % досліджуваних, еукінетичний тип – у 24% курсантів, нормокінетичний тип – у 20% майбутніх поліцейських.

Комплексна оцінка варіабельності серцевого ритму довела відносне переважання симпатичної регуляції, незадовільну адаптацію з різким зниженням функціональних можливостей організму, недостатністю функціональних резервів. Спостерігалось виражене функціональне напруження регуляторних систем, відсутність збалансованого внеску ланок вегетативної регуляції з превалюванням гуморально-метаболических впливів, надмірний ерготропний вплив і переважання процесів збудження.

За 30-секундним тестом Вінгейт отримані дані зафіксували швидку втому досліджуваних і знижену витривалість до роботи анаеробного характеру, а за тестом PWC170 у курсантів закладів військової освіти на констатувальному етапі дослідження – рівень нижче за середній.

Таким чином, на констатувальному етапі підтверджена необхідність впровадження комплексних заходів, спрямованих на покращення фізичної підготовленості, адаптаційних резервів і функціональних можливостей досліджуваних, на що вказали одержані результати, засвідчена потреба в удосконаленні програми підготовки для курсантів закладів військової освіти МВС України.

У четвертому розділі «Обґрунтування експериментальної програми поліпшення фізичної та функціональної підготовленості курсантів закладів військової освіти» наведена детальна характеристика розробленої програми вдосконалення фізичної та функціональної підготовленості курсантів із використанням елементів джиу-джитсу та продемонстрована її ефективність. У ході дослідження використано кілька методичних варіантів для побудови програми, що суттєво розширює можливості практичного застосування результатів дисертаційного дослідження у практиці роботи закладів військової освіти МВС України та поза їх межами. До організаційно-методичних засад реалізації експериментальної програми входили: розробка структури та змісту занять,

методики вдосконалення їх фізичних здібностей засобами джиу-джитсу; визначення засобів, методів і форм підвищення фізичної та функціональної підготовленості курсантів тощо.

Структура та зміст експериментальної програми підготовки курсантів закладів військової освіти МВС України Гінзбург І. В. побудована на основі отриманих теоретичних даних із єдиноборств, і джиу-джитсу зокрема, щодо ефективних підходів до цього процесу в Україні та закордоном, також результатів констатувального дослідження з визначенням рівня показників їх фізичної та функціональної підготовленості.

Розроблена здобувачем експериментальна програма із застосуванням елементів джиу-джитсу здійснювалась упродовж року і складалася зі трьох послідовних етапів: адаптаційного (3 місяці), тренувального (6 місяців) та підтримувального (3 місяці) з різним відсотковим співвідношенням засобів. Упродовж адаптаційного етапу інтенсивність фізичного навантаження складала 60–65% від резерву ЧСС, а застосовані засоби розподілилися наступним чином: відпрацювання техніки падінь, ударів, пересувань, захватів, кидків, самооборони (50%); загальна фізична підготовка (30%); спеціальна фізична підготовка (20%). Під час тренувального етапу інтенсивність фізичного навантаження – 65–75% від резерву ЧСС при застосованих засобах, що визначалися відпрацюванням техніки падінь, ударів, пересувань, захватів, кидків, задушливих і больових прийомів, самооборони, боротьби лежачи, спарингу (40%); загальною фізичною підготовкою (30%); спеціальною фізичною підготовкою (20%); тактичною підготовкою (10%). Інтенсивність фізичного навантаження підтримувального етапу – 75–80% від резерву ЧСС із технікою падінь, ударів, пересувань, захватів, кидків, задушливих і больових прийомів, самооборони, боротьби лежачи, спарингу (30%); загальною фізичною підготовкою (40%); спеціальною фізичною підготовкою (20%); психологічною підготовкою (10%).

Перевірка ефективності розробленої програми підвищення фізичної підготовленості курсантів закладів військової освіти МВС України із

використанням елементів джиу-джитсу проведена на підставі отриманих даних тестування основних фізичних якостей курсантів, порівняння яких між експериментальною групою та контрольною наприкінці педагогічного експерименту виявило наявність вірогідних відмінностей за всіма досліджуваними показниками.

Для визначення результативності авторської програми вдосконалення функціональної підготовленості курсантів, на основі засобів джиу-джитсу, здобувачем застосовано тестування функціональних показників серцево-судинної, дихальної та вегетативної нервової систем, анаеробної фізичної працездатності, що об'єктивно відображали особливості їх змін протягом дослідження.

Зіставлення змін за функціональним станом дихальної системи відбувалося за рахунок 9 інформативних показників спірографії, а також дихальних проб та індексу Скібінського, та є комплексним підходом для оцінки впливу авторської програми з застосуванням засобів джиу-джитсу на респіраторну систему курсантів.

Після завершення формувального етапу педагогічного дослідження, обстеження функціонального стану системи зовнішнього дихання виявило покращення всіх досліджуваних показників відносно належних величин в досліджуваних курсантів експериментальної групи.

Порівнюючи результати вихідного та прикінцевого обстеження функціонального стану серцево-судинної системи за показниками грудної реографії в курсантів експериментальної групи, під впливом розробленої програми підготовки, встановлено вірогідне поліпшення всіх показників, окрім абсолютних та відносних значень загального периферичного опору судин. Водночас, в контрольній групі не вдалося зафіксувати жодних статистично достовірних змін. Порівняння кінцевих показників реографії показало наявність вірогідних відмінностей між досліджуваними групами.

Для оцінювання адаптаційно-компенсаторних реакцій і функціонального стану вегетативної нервової системи та особливостей змін

нейрогуморальної регуляції під впливом розробленої експериментальної програми поліпшення фізичної та функціональної підготовленості проведено повторний аналіз варіабельності серцевого ритму у курсантів обох груп.

Здійснений здобувачем аналіз прикінцевих показників варіабельності серцевого ритму, виявив достовірно кращі показники у курсантів експериментальної групи, порівняно з контрольною. Таким чином, у курсантів експериментальної групи значно розширився діапазон парасимпатичних впливів, що свідчить про збільшення адаптаційних можливостей вегетативної нервової системи, в той час як у курсантів контрольної групи спостерігалася симпатикотонія, на що вказали надмірний ерготропний вплив і переважання процесів збудження в стані спокою.

Статистично вірогідна різниця між досліджуваними показниками обох груп прослідковувалася при порівнянні результатів вихідного та прикінцевого обстежень функціонального стану кардіореспіраторної системи курсантів.

Так, внаслідок застосованої експериментальної програми в курсантів експериментальної групи відзначалося поліпшення показників анаеробної потужності під час виконання 30-секундного Вінгейт тесту. Водночас, попри застосування стандартної програми підготовки, в курсантів контрольної групи не відбулося суттєвих змін.

Після впровадження розробленої авторської програми у досліджуваних курсантів експериментальної групи спостерігалось суттєве покращення показників фізичної працездатності та аеробного метаболізму, на відміну від курсантів контрольної групи. Здійснений аналіз зміни показників фізичної працездатності в контрольній групі курсантів вказав на відсутність статистично достовірних змін упродовж педагогічного експерименту.

Порівняння показників по закінченні експерименту дало підставу стверджувати на переваги розробленої експериментальної програми поліпшення показників фізичної та функціональної підготовленості курсантів закладу військової освіти МВС України. Загалом, у курсантів

експериментальної групи простежувався вищий приріст результатів фізичної та функціональної підготовленості, порівняно з представниками контрольної групи.

Таким чином, результати проведеного дослідження підтвердили ефективність застосування засобів джиу-джитсу у процесі підготовки в розробленій програмі вдосконалення фізичної та функціональної підготовленості курсантів закладів вищої освіти МВС України.

У п'ятому розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» проведено аналіз, обговорення та узагальнення даних, що отримані на різних етапах дисертаційного дослідження, та їх зіставлення з фундаментальними науковими працями у сфері спорту, одноборствах і джиу-джитсу, зокрема.

Результати дисертації відображено у 16 наукових праць (7 одноосібних), з яких 8 статей – у спеціалізованих фахових виданнях України, що індексуються в міжнародних наукометричних базах, 4 праці апробаційного характеру; 4 – які додатково висвітлюють результати дослідження.

Згідно Акту метрологічної експертизи, перевірки первинної документації та матеріалів академічної доброчесності порушень академічної доброчесності не виявлено.

Сильною стороною дисертаційної роботи можна означити те, що авторська програма з елементами джиу-джитсу сприяє не лише функціональній підготовці та вдосконаленню фізичних здібностей, а й навчанню прийомам самооборони, швидкому прийняттю рішень у конкретних ситуаціях, особливо коли небажано застосовувати вогнепальну зброю в місцях великого скупчення людей.

Вагомим фактором авторської програми є те, що для її реалізації не потрібно значних фінансових і матеріальних ресурсів, нема потреби в закупівлі спеціального дороговартісного обладнання.

Таким чином, позитивно оцінюючи в цілому дисертаційну роботу Гінзбург І.В., вважаємо за необхідне вказати на деякі зауваження та дискусійні положення, а саме:

1. На сторінці 6 дисертаційного дослідження вказано, що під час тестування показників функціонального стану серцево-судинної системи виявили тактову тахікардію. Що маєте на увазі під тактовою тахікардією? Згідно нормальної фізіології під час фізичного навантаження та стресу відбувається підвищення серцевого ритму, що є нормою.

2. На сторінці 71 Вами наведена формула індекса Скібінського, в якій ви використовували показники проби Штанге, але відомо що індекс Скібінського, окрім узгодженості функціонування серцево-судинної та дихальної систем, характеризує ще й стійкість організму до гіпоксії. У формулі повинно бути час затримки дихання на видиху, тобто проба Генчі. Чим ви мотивуєте використання показників проби Штанге?

3. Відповідно до сучасних тенденцій чи розглядали Ви можливість застосування технологій віртуальної реальності та штучного інтелекту для розвитку фізичної/функціональної підготовленості курсантів.

4. У тексті дисертаційного дослідження зустрічаються технічні та стилістичні огріхи, зокрема (сторінка 47 «систематичне статичних навантажень» – систематичні статичні навантаження; сторінка 56 в другому абзаці два рази повторюється – значну роль; сторінка 71 – по різному вживається слово проба Генча (Генче), сторінка 110 – концентрація уваги; в роботі по різному вживається назва індексу Скібінського.

Дисертація Гінзбург Ігоря Володимировича «Удосконалення фізичної та функціональної підготовленості курсантів закладів вищої освіти МВС України засобами джиу-джитсу» відповідає вимогам щодо оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019) та пп. 6, 7 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої

вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ № 341 від 21.03.2022 та згідно з Постановою КМУ № 503 від 19.05.2023) що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, та рекомендується до захисту з метою присудження здобувачу Гінзбургу Ігорю Володимировичу ступеня доктора з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Рецензент,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри терапії та реабілітації

Олена БЕССАРАБОВА

Підпис Бессарабовой О.В. засвідчую,
проректор з наукової роботи
Запорізького національного університету,
доктор історичних наук, професор
Геннадій ВАСИЛЬЧУК